

Nr 61.

Ankom till riksdagens kansli den 7 maj 1917 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ströängars utbytande mot annan mark.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 4 april 1917 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 242, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden av samma dag,

dels inhämtat riksdagens yttrande över ett propositionen bilagt förslag till kungörelse angående ströängars utbytande mot annan mark,

dels ock föreslagit riksdagen medgiva, att den ersättning för odling m. m., som jämlikt 7 § i den föreslagna kungörelsen skall gäldas vid ströängs utbytande mot annan mark, ävensom ersättning till syneman enligt 19 § andra stycket i samma kungörelse må utgå från förslagsanslaget till skiften och avvitringar.

Det propositionen bilagda förslaget till kungörelse är av följande lydelse:

Förslag till kungörelse angående ströängars utbytande mot annan mark.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

På Kungl. Maj:t ankommer att, när i något fall särskilda omständigheter påkalla indragande till kronan av en eller flera till fastighet inom Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark hörande, å kronomark belägna ströängar, förordna, att prövning av fråga om ängarnas utbytande mot annan mark skall äga rum medelst avvitringsförfarande enligt denna kungörelse.

2 §.

Då Kungl. Maj:t meddelat förordnande, som i 1 § avses, skall Kungl. Maj:ts befallningshavande uppdraga åt lantmätare att med biträde av två för lantmäteriförrättningar utsedde gode män verkställa förrättning enligt denna kungörelse.

Avser förordnandet ängar, hörande till mera än en fastighet, varde särskild förrättning hållen för en var av fastigheterna; dock äge lantmätaren att, innan förrättningen företages eller under dess gång, besluta, att utbytesfrågan skall för fastigheter, som tillhöra samma skifteslag, handläggas i ett sammanhang, där sådant kan medföra lättnad i handläggningen eller främja vederlagets utläggande på lämpligt sätt.

3 §.

Lantmätaren skall utsätta tid för förrättningen samt minst fjorton dagar förut låta därom uppläsa kungörelse i kyrkan i den församling, där fastigheten är belägen. Lantmätaren avlåte ock med posten minst trettio dagar förut kallelse till fastighetens ägare; dock vare, där denne icke har känt hemvist inom riket eller han vistas utom riket, sådan kallelse icke erforderlig.

4 §.

Vederbörande revirförvaltare skall såsom kronoombud föra talan vid förrättningen, och varde han i god tid av lantmätaren kallad.

Avser förrättningen ecklesiastikt hemman, göre lantmätaren i god tid anmälan därom hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i syfte att allmänt ombud må förordnas att vid förrättningen bevaka hemmanets rätt.

5 §.

Vid ägoutbyte, som i denna kungörelse avses, skall i vederlag för ströäng lämnas mark, som är odlad eller till odling tjänlig och har det läge, att den lämpligen kan läggas till fastigheten, eller ock äng eller röjningsland, som med hänsyn till sitt läge icke kan anses medföra större kostnader i bruket än ströängen.

I den mån är erforderligt för bildande av regelbundna gränser kring vederlagsmark, som nu är nämnd, må jämväl skogsmark ingå i vederlaget.

6 §.

Ströäng och dess vederlag skola vara av samma värde i penningar enligt uppskattning efter ty här nedan sägs.

Till grund för värderingen skall läggas den stadigvarande behållna avkastning, ägorna anses kunna årligen giva, därvid röjningsland och till vederlag utsedd odlingsmark uppskattas efter den avkastning, som erhålles efter verkställd röjning eller odling. Vid beräkning av behållen avkastning från ströäng eller från äng eller röjningsland, som lämnas i vederlag, skall hänsyn tagas till själva bärgningskostnaden men icke till kostnaden för höets hemforsling.

Är vederlagsmark skogbeväxt, varde jämväl skogsbeståndet taget i beräkning vid vederlagets uppskattning.

7 §.

Går odlingsmark i byte mot ströäng, vare fastighetens ägare berättigad till ersättning för vederlagsmarkens torrläggning, uppodling och första begödsling, så ock för mistad avkastning under den tid, som åtgår till dess marken kan försättas i behörigt skick. Lämnas röjningsland i vederlag, njute fastighetens ägare ersättning för röjningskostnaden och för mistad avkastning under den tid, som erfordras för röjningens verkställande.

Utgöres utbytt ströäng av röjningsland, utgår icke ersättning, som nu är stadgad.

8 §.

Uppgår odlingsersättning till mera än trehundra kronor, vare fastighetens ägare icke berättigad att uppbära mera än hälften av ersättningsbeloppet med mindre han med intyg av syneman, som Kungl. Maj:ts befallningshavande på ansökan förordnat, styrker, att å fastigheten utförts förbättringsarbeten till värde, som motsvarar ersättningens belopp.

9 §.

Då mark, som lämnas i vederlag för ströäng, tages i bruk såsom åker eller äng, vare fastighetens ägare berättigad att efter anvisning av vederbörande skogstjänsteman från kronomark erhålla nödigt virke till första uppförande av såväl erforderliga lador å marken som stängsel kring densamma.

10 §.

Har ströäng, som hör till jordbruksfastighet, den beskaffenhet och det läge, att den väl lämpar sig att odlas och brukas under fastigheten, må mot bestridande av fastighetens ägare utbyte av ängen icke verkställas, såvida icke fastigheten efter bytet har i behåll ouppodlad men lätt odlingsbar mark, som kan lämna minst en och en halv gång så stor avkastning, som beräknats för ängen.

11 §.

Där med hänsyn till här förut givna föreskrifter hinder möter för utbyte av ströäng i dess helhet, må bytet, när så finnes lämpligen kunna ske, inskränkas till viss del av ängen.

12 §.

Yppas i fråga om rågång eller annat tvist, som hindrar förrättningens gång och icke kan genom lantmätarens och gode männens bemedling i godo biläggas, skola sakägarna hänvisas att vid allmän domstol utföra tvisten, och skall förrättningen under tiden vila.

13 §.

Sedan samtliga på frågan om ägoutbytet inverkan omständigheter blivit utredda, skall skriftligt utlåtande uppsättas och av såväl lantmätaren som gode männen underskrivas. Utlåtandet skall därefter av lantmätaren föredragas å sammanträde med sakägarna, och varde därvid tillkännagivet vad de enligt 16 § hava att iakttaga i fråga om påminnelser avgivande.

14 §.

Finna lantmätaren och gode männen, att ägoutbyte bör äga rum, har lantmätaren att omedelbart utstaka och rörlägga gränserna för det område kronan skall avstå. Finnes ströäng böra allenast delvis ingå i ägoutbyte, skall jämväl gränsen mot den del av ängen, som icke utbytes, utstakas och rörläggas.

Lantmätaren har ock att upprätta karta och beskrivning över föreslaget ägoutbyte, därvid dock iakttages, att ströäng, som skall utbytas, icke må kartläggas, där den till läge och gränser kan tillförlitligen bestämmas genom hänvisning till nummer och annan beteckning, varunder ängen upptagits vid avvitrning eller annan lantmåteriförrättning.

15 §.

Då ägoutbyte finnes böra äga rum, skall ett exemplar av protokoll över förrättningen jämte därtill hörande handlingar och karta före årets utgång bevisligen tillställas fastighetens ägare eller, om dennes vistelseort ej är känd eller han vistas utom riket, någon, som är boende å fastigheten, eller en av grannarna. Avser förrättningen flera fastigheter, skall protokoll jämte handlingar och karta tillställas den, som vid förrättningen utsetts att för gemensam räkning mottaga desamma.

16 §.

Utlåtandet jämte protokoll ävensom karta och beskrivning varde tillika med bevis om delgivning, som i 15 § avses, av lantmätaren insända till Kungl. Maj:ts befallningshavande; och meddele lantmätaren samtidigt revirförvaltaren därom underrättelse.

Då handlingarna inkommit, meddele Kungl. Maj:ts befallningshavande beslut i ärendet, dock ej förrän fyrtifem dagar förflutit.

Intill dess ärendet blivit avgjort, stånde sakägare fritt att däringiva påminnelser till Kungl. Maj:ts befallningshavande. Revirförvaltaren må ock inom samma tid avgiva påminnelser, när han finner skäl därtill föreligga; och äge han i ty fall på anmälan få handlingarna sig tillställda från Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Då beslut meddelats, låte Kungl. Maj:ts befallningshavande ofördröjligen detsamma tillställas såväl revirförvaltaren som fastighetens ägare.

17 §.

Talan mot Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut må fastighetens ägare föra hos Kungl. Maj:t genom besvär, vilka skola ingivas till Kungl. Maj:ts befallningshavande sist å sextionde dagen från delfående av beslutet.

Å kronans vägnar må talan hos Kungl. Maj:t fullföljas av advokatfiskalen i kammarkollegium, såframt revirförvaltaren därom hos honom gör framställning samt han finner synnerliga skäl föreligga att draga saken under Kungl. Maj:ts prövning; och varde i ty fall besvären ingivna till Kungl. Maj:ts befallningshavande sist å sextionde dagen från det revirförvaltaren erhöll del av beslutet. Revirförvaltaren har, där han finner synnerliga skäl påkalla sakens fullföljande hos Kungl. Maj:t, att i god tid före besvärstidens utgång till advokatfiskalen ingiva skriftlig framställning av sagda skäl ävensom Kungl. Maj:ts befallningshavandes

beslut och handlingarna i ärendet, vilka för sådant ändamål skola på anmälan tillhandahållas honom av Kungl. Maj:ts befallningshavande.

När besvär av fastighetens ägare till Kungl. Maj:ts befallningshavande inkommit, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att låta besvären jämte övriga handlingar tillställas advokatfiskalen. Angår beslutet flera fastigheter, varde besvären tillställda jämväl enskild sakägare, vars rätt kan beröras av desamma. Äro besvär anförda av advokatfiskalen, varde de genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg tillställda den, vars rätt kan beröras av besvären.

Sedan delgivning av besvär sålunda ägt rum, må förklaring av-givas inom tid, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande bestämmes. Efter förklarings-tidens utgång varde handlingarna av Kungl. Maj:ts befallningshavande jämte eget utlåtande insända till Kungl. Maj:t.

18 §.

Då beslut om ägoutbytes verkställande äger laga kraft, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att teckna bevis därom å kartan samt ombesörja, att domänstyrelsen och revirförvaltaren erhålla kännedom om ägoutbytet, så ock till länets lantmäterikontor överlämna handlingar och karta i ärendet.

19 §.

Kostnad till lantmätare och gode män ävensom till erforderlig hantlangning, så ock andra löpande utgifter för förrättning enligt denna kungörelse skola bestridas av allmänna medel enligt föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t.

Ersättning till syneman, som omförmäles i 8 §, utgår av allmänna medel enligt femte klassen i gällande resereglemente.

20 §.

Vad i denna kungörelse är stadgat om ägare av fastighet, skall, där fastigheten utgöres av nybygge eller boställe, äga tillämpning å nybyggaren eller boställshavaren.

21 §.

Såsom särskild fastighet anses i denna kungörelse ej annan ägolott än den, som tillkommit genom avvitrting, laga delning, ägostyckning eller jordavsöndring.

22 §.

Uppkommer i sammanhang med nu pågående avvitringsförrättning för upplåtelse av nybyggen fråga om ströängs utbytande mot kronomark, skola de i 5—11 §§ här förut givna föreskrifter lända till efterrättelse.

I den mån tillgång ej finnes å mark, som enligt första stycket av 5 § skall gå i vederlag för ströäng, må i dess ställe lämnas skogsmark; dock må, där ängen tillhör fastighet, som är avsedd för självständigt jordbruk, sådant byte äga rum allenast så framt bytet prövas ej föranleda, att antalet å fastigheten vinterfödda kreatur måste för framtiden minskas.

23 §.

Vad i skiftesstadgan föreskrives angående lantmåteriförrättningar i allmänhet skall, i den mån här förut givna bestämmelser ej annat föranleda, äga tillämpning i avseende å avvitringsförrättning enligt denna kungörelse.

24 §.

Genom denna kungörelse upphävas, såvitt rör ägoutbyten, varom här förut är stadgat, bestämmelserna i §§ 19—21 i stadgan den 30 maj 1873 om avvitring i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker i vad dessa bestämmelser äro stridande mot vad denna kungörelse innehåller.

Angående de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande förslag, må anföras följande:

Den 11 juni 1915 erhöi chefen för jordbruksdepartementet nådigt bemyndigande att tillkalla sakkunniga för biträde inom departementet vid uppgörande av förslag till plan för en allmän undersökning rörande statusen för kolonisationsändamål tillgängliga och därtill tjänliga marktillgångar inom de sex nordligaste länen med undantag av trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, och utsågos därtill f. d. justitierådet E. Marks von Würtemberg, ledamoten av riksdagens första kammare filosofie doktorn Paul Hellström, förste lantmätaren Karl Grubbström, överjägmästaren Anders Holmgren och filosofie doktorn E. Haglund. Med föranledande av hemställan från dessa sakkunniga uppdrog departementschefen därefter jämlikt nådigt

bemyndigande den 31 december 1915 åt de sakkunniga att jämte hovrättsassessorn A. E. Rodhe verkställa utredning angående beredande av rättslig möjlighet att vid bildande av odlingslägenheter i Norrland och Dalarna tillvarataga för odling tjänliga ströängar.

I skrivelse till departementschefen den 24 februari 1917 hade de sakkunniga meddelat, att det uppdrag, de sakkunniga erhållit i fråga om ströängar, ännu icke kunnat slutföras, men att de sakkunniga trott det vara angeläget, att redan innan deras huvudsakliga förslag avgåves vissa bestämmelser komme till stånd, som gjorde det möjligt för kronan att i särskilda fall genom ägoutbyte komma i besittning av ströängar, och hade de sakkunniga fördenskull utarbetat ett därtill syftande förslag till kungörelse angående ströängars utbytande mot annan mark, vilket jämte motiv överlämnades till departementschefen.

De sakkunniga.

I motiven till förslaget anförde de sakkunniga huvudsakligen följande:

Vid meddelande av tillstånd till anläggande av nybyggen inom lappmarkerna hade i stor utsträckning i upplåtelseerna inbegripits de naturliga ängar, vilka låge spridda här och där i markerna, ofta miltals från boplatserna. Vid avvitrningen, då hemman och nybyggen fått åt sig utlagda inägor och utmark i vissa från kronomarken avgränsade ägoskiften, hade de vitt spridda ängarna icke alltid kunnat inrymmas inom skiftena, men hade de dock blivit bibehållna under fastigheterna. Åt sådana utom lappmarksfastigheternas egentliga ägoområden belägna ängar hade givits benämningen ströängar.

Angående ängarnas rättsliga ställning erinrade de sakkunniga till en början om stadgandena i reglementet den 24 november 1749 »för dem som antingen redan bo och bygga i Lappland eller ock hädanefter till landets uppbrukande därstädes sig nedsätta vilja». Av bestämmelserna i denna författning, vanligen kallad lappmarksreglementet, torde med full tydlighet framgå, att utängarna lämnades nybyggaren i syfte att understödja jordbruket, medan detta ännu befann sig på ett mera primitivt stadium, och att meningen uppenbarligen varit, att sedan mark uppbrutits och odlats kring gården, bruket av utängarna skulle övergivas och ängarna utan vidare återfalla till kronan. Föreskrifterna i nådiga stadgan den 30 maj 1873 om avvitrning i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker ginge i samma riktning. Enligt denna stadga kunde för genomförande av en redig skiftesläggning icke odlad jord, i den mån den icke erfordrades för fastighetens bestånd, frånhandas innehavaren utan något som helst vederlag i annan mark. Då utängarna

i regel icke kunde betraktas såsom odlade, vore således innehavarna av utångarna skyldiga att utan vidare avstå de ängar, som komme att falla utom de vid avvitrtingen utlagda ägoskiftena.

Emellertid visade sig, att ett strängt genomförande av avvitrtingsstadgans regler om skiftesläggningen mötte starkt motstånd hos befolkningen. Efter framställningar från invånarna i lappmarkerna hade Kungl. Maj:t därför genom särskilda nådiga brev funnit sig föranlåten medgiva, att de flera eller färre å kronomark belägna spridda ängslägenheter, vilka tillhörde hemman eller nybyggen, finge tillsvidare, innan de kunde mot annan mark utbytas, bibehållas under hemmanen och nybyggena utan att från kronomarken genom uppdragna rågångar avskiljas och under tiden endast såsom ett skifte beräknas. Därjämte hade medgivits, att det virke som till behövliga hägnader, hässjor och hölador vid dessa ängslägenheter åtginge finge tillsvidare, efter anvisning av revirförvaltaren, kostnadsfritt avhämtas från kronomarken.

Detta medgivande om ängarnas bibehållande torde rättsligen sett icke hava inneburit annat än ett uppskjutande till framtiden utav avvitrtingsåtgärderna i fråga om dessa ängar. De ägoutbyten, som förutsattes skola äga rum, när kronan önskade återtaga ängarna, skulle alltså företagas genom en förrättning under avvitrtingsförfarandets former. Sådant byte kunde emellertid endast påkallas från kronans sida.

Vid den åt de sakkunniga uppdragna utredningen angående beredande av rättslig möjlighet att vid bildande av odlingslägenheter tillvarataga för odling tjänliga ströängar hade de sakkunniga kommit till allt klarare insikt om, att ströängarna vore av mycket stor betydelse för förverkligandet av tanken på en mera omfattande kolonisation av kronomark inom lappmarkerna. Därvarande naturliga ängar utgjordes nämligen i allmänhet av myrmark, som i ett stort antal fall skulle med lätthet kunna odlas, men bestode dessa myrmarker till väsentlig del av hemmanens och nybyggens ströängar. För de nuvarande innehavarna vore ängarna esomoftast av mindre värde i odlingsavseende, då de låge för långt bort från fastigheten. Utan tillgång till kringliggande fastmark kunde de icke heller göras till föremål för självständigt jordbruk. Skulle tanken på en kolonisation av kronomarkerna få någon större betydelse, vore det därför nödvändigt, att de ströängar, som vore lämpade till odling, bleve av kronan förvärvade i syfte att med tillägg av fastmark upplåtas till nya lägenheter.

De sakkunniga tänkte sig en indragning till kronan av ströängarna genomförd efter ungefärligen samma grundsats, som genom den av Kungl. Maj:t den 30 december 1916 utfärdade kungörelsen om tilläggs-

avvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark vore fastslagen beträffande ströängar ovan odlingsgränsen i nämnda lappmark. Ett återförvärvande av ströängarna skulle i så fall kunna genomföras på det sätt, att staten lämnade viss ersättning i penningar för ängarna men på samma gång sörjde för att denna ersättning alltid komme den fastighet, som innehaft ströängarna, till godo genom att ersättningen användes till odlings- eller andra förbättringsarbeten å densamma. En dylik anordning skulle emellertid icke göra det möjligt för kronan att omedelbart komma i besittning av alla för dess syften behöfliga ängar, utan förutsatte, att ströängsinnehavaren finge tillgodonjuta avkastningen från ängarna under så lång tid, som skäligen kunde anses åtgå till dess han utfört odlingsarbete, vilket skulle bereda honom ersättning för den bortfallande höavkastningen från ängarna, en omständighet, som i bestämmelserna om tilläggsavvittring föranlett medgivande av uppskov om 10 till 15 år med ängarnas avträdande.

Det vore tydligt, att staten i särskilda fall kunde för möjliggörande av önskvärda bosättningar finna det angeläget att under en närmare framtid återbekomma vissa ängar. Skulle sålunda utväg stå till buds att vid bildande av så kallade odlingslägenheter taga i anspråk ströängar, vore det antagligt, att denna utväg i en del fall kunde med fördel anlitas för åvägabringande av lägenheter å en eller annan plats, där bosättning ansåges önskvärd. Sedan Kungl. Maj:t nyligen ått en kommitté uppdragit att utreda samtliga de med det norrländska kolonisationsproblemet sammanhängande spörsmål, kunde det därjämte förväntas, att frågan om nya former för upplåtelse komme på dagordningen vida tidigare än kronan i enlighet med tilläggsavvittringens grundsatser hunne komma i besittning av ängar.

Vid den nu pågående efteravvittringen för upplåtelse av nybyggen å kronoöverloppsmarkerna i de nedom odlingsgränsen belägna delarna av Arjeplogs och Jokkmokks socknar hade till äldre fastigheter hörande ströängar i hög grad försvårat utläggandet av ändamålsenliga nybyggen. Ett återförvärvande av ströängar, som låge till hinder för nybyggen, det här gällde, hade visat sig nödvändigt för att möjliggöra efteravvittringens genomförande.

Jämväl för andra ändamål än de nu antydda kunde det vara av vikt för kronan att omedelbart komma i besittning av ströängar, t. ex. för skogsvårdsändamål, om staten önskade att på en eller annan trakt disponera över ströängar antingen för skogskultur å ängarna eller utdikning av närliggande skogsmark.

Den utväg, som rättsligen stode kronan till buds, att i händelse

av omedelbart behov komma i besittning av upplåtna ströängar, låge i ägoutbyten av den art, som åsyftats i de under avvitrtingarna utfärdade nådiga breven om ängarnas bibehållande tillsvidare. Skulle denna rättighet kunna göras gällande, erfordrades emellertid åtskilliga bestämmelser rörande den formella behandlingen av ifrågavarande ägoutbyten och i sammanhang därmed borde även komma under övervägande, huruvida icke de för bytet gällande sakliga föreskrifter lämpligen kunde erhålla en i viss mån ändrad innebörd, som bättre tillgodosåge ströängsinnehavarnas intressen.

Då enligt 1873 års avvitrtingsstadga innehavare av ströängar vore skyldig att avstå ängarna utan vederlag i den mån de icke erfordrades för fastighetens bestånd, innebure medgivandet om ängarnas bibehållande tillsvidare, innan de kunde mot annan mark utbytas, icke blott, att avvitrtingsätgårderna i fråga om dessa ängar uppskötes, utan även att kronan vid utbyte av ängen under alla förhållanden vore skyldig att lämna annan mark i vederlag. Någon bestämmelse om arten av den vederlagsmark, som borde ifrågakomma, förefunnes emellertid icke och vore kronan därför berättigad att bestämma vad slags mark, som skulle givas i vederlag. I det av de sakkunniga utarbetade förslaget till kungörelse angående ströängars utbytande mot annan mark föresloges, att i vederlag för ströäng skulle lämnas mark, som vore odlad eller till odling tjänlig och hade det läge, att den lämpligen kunde läggas till fastigheten eller ock äng eller röjningsland, som med hänsyn till sitt läge icke kunde anses medföra större kostnader i bruket än ströängen. Skogsmark borde icke ifrågakomma såsom vederlag i annan mån än som erfordrades för erhållande av regelbundna gränser kring vederlagsmarken.

För ett särskilt fall hade de sakkunniga icke ansett sig böra fasthålla vid regeln att skogsmark icke finge lämnas i vederlag. De sakkunniga syftade därvid på de nu pågående efteravvitrtingarna inom Arjepluogs och Jokkmokks socknar, där det visat sig vara omöjligt att frigöra nybyggesområdena från de inom desamma fallande främmande ströängar, med mindre skogsmark finge givas i utbyte mot dessa ängar.

I fråga om grunderna för värdering av mark, som ginge i byte, föresloges, att marken borde uppskattas i penningar efter den stadigvarande behållna avkastning, ägorna ansåges kunna årligen giva, odlingsmarken efter verkställd odling. Denna metod för uppskattningen innebure icke i sak någon olikhet med den i skiftesstadgan avsedda graderingen, som jämväl kunde komma till användning vid ägoutbyten enligt avvitrtingsstadgan. Vid beräkning av behållen avkastning från

ströäng eller från äng eller röjningsland, som lämnades i vederlag, borde hänsyn tagas till själva bärgningskostnaden men icke till kostnaden för höets hemforsling. Beträffande uppskattning av ströängar borde vidare gälla, att dessa, som vid skattningsvärderats efter den avkastning, de i naturligt skick lämnade, alltid skulle värderas såsom naturlig slätter och icke i något fall såsom odlingsmark. Kunde ströängsinnehavaren stundom ur billighetssynpunkt göra gällande att icke gå i mistning av mark, som vore behöflig för tillgodoseende av hans fastighets utvecklingsmöjligheter i fråga om nyodling, vore detta intresse tillgodosett genom ett föreslaget stadgande, att ströäng, som lämpligen kunde i odlat skick läggas i sambruk med fastigheten, icke finge utan medgivande av innehavaren göras till föremål för ägoutbyte, med mindre fastigheten efter bytet hade i behåll ouppodlad men lätt odlingsbar mark, som kunde lämna minst en och en halv gång så stor avkastning, som beräknats för ängen.

Vid ägoutbyten enligt avvitringsstadgan vore kronan icke skyldig att lämna odlingsersättning utan åtnjöte den enskilde i stället för sådan ersättning endast förmånen att fortfarande nyttja den avstådda marken under högst fem år efter det han tillträtt sin nya ägolott. Billigheten torde dock kräva, att odlingsersättning i förevarande fall utginge. I saknad av bestämmelser om odlingsersättning skulle ströängarnas utbytande mot odlingsbar men ej uppodlad mark i många fall medföra tillbakagång av jordbruket å fastigheter, där sådant byte ifrågakomme. De sakkunniga hade därför föreslagit, att där odlingsmark ginge i byte mot ströäng, skulle lämnas ersättning för vederlagsmarkens torrläggning, uppodling och första begödsling så ock för minskad avkastning under den tid, som åtginge till dess marken kunde försättas i behörigt skick. Lämnades röjningsland i vederlag, skulle ersättning utgå för röjningskostnaden och för mistad avkastning under den tid, som erfordrades för röjningens verkställande. Uppginge odlingsersättning till mer än trehundra kronor, finge därav icke uppbäras mer än hälften med mindre med intyg av syneman, förordnad av Kungl. Maj:ts befallningshavande, styrktes, att å fastigheten utförts förbättringsarbeten till värde, som motsvarade ersättningens belopp. Härigenom tillgodosåges såväl fastighetens bästa som eventuell in-teckningshavares intresse.

Den i de nådiga breven om ängarnas bibehållande meddelade rätten för ströängsinnehavaren att tillvidare från kronomarken erhålla erforderligt virke till hägnader, hässjor och hölador måste anses utan vidare upphöra, efter det ängen blivit utbytt mot annan mark. Av billighetsskäl hade dock föreslagits, att vid ifrågavarande byten fastig-

hetsinnehavaren vore berättigad att av kronan erhålla nödigt virke till första uppförande av såväl erforderliga lador å vederlagsmarken som stängsel kring densamma.

Angående själva förfarandet vid ägoutbytenas verkställande hade de sakkunniga trots det vara lämpligt, att bytesförrättningarna så tillvida bibehölle sin karaktär av avvitringsåtgärder, att sedan Kungl. Maj:t meddelat förordnande om bytesfrågans prövning, samt lantmätare och gode män verkställt undersökning och avgivit utlåtande, det skulle ankomma på Kungl. Maj:ts befallningshavande att i ärendet meddela beslut, varemot i händelse av missnöje klagan av ströängsinnehavaren men icke av kronan finge föras i regeringsrätten. I övrigt torde skiftesstadgans regler äga tillämpning.

De föreslagna ägoutbytena borde ifrågakomma endast då kronan av en eller annan anledning behövde omedelbart komma i besittning av vissa ströängar. Ägoutbytenas företagande borde sålunda bero på prövning av Kungl. Maj:t, som, då särskilda omständigheter påkallade indragning till kronan av en eller flera ströängar, ägde förordna, att förrättning skulle äga rum för bytesfrågans prövning.

Kostnaderna för själva ägoutbytesförrättningarna och de därmed sammanhängande utgifterna ansågo de sakkunniga böra bestridas av allmänna medel.

Över de sakkunnigas ifrågavarande förslag hade underdåniga utlåtanden inkommit från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens och Norrbottens län, lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen samt kammarkollegium.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i detta ärende anført: *Departements-
chefen.*

»De hörda myndigheterna hava mot de allmänna grunderna för förslaget icke haft något att erinra i vidare mån än att lantmäteristyrelsen förmält sig icke kunna gilla åtskilligt av vad de sakkunniga i sina motiv anført beträffande ströängars rättsliga natur samt uttalat tvivelsmål, huruvida föreliggande förslag kunde anses i skälig mån tillgodose ströängsinnehavarnas intressen, i vilket avseende styrelsen funnit sig särskilt böra erinra, att förslaget för dessas del icke räknade med den tillgång för bytet, som bestode i rättigheten att efter anvisning kostnadsfritt från omgivande kronopark avhämta erforderligt virke till hägnader, hässjor eller hölador.

För min del ansluter jag mig i fråga om ströängarnas rättsliga natur och förslagets huvudgrunder till den uppfattning, som uttalats av

de sakkunniga, och finner särskilt ströängsinnehavarnas intressen vara fullt skäligen tillgodosedda genom de föreslagna bestämmelserna.

Mot förslagets detaljbestämmelser hava förekommit huvudsakligen följande erinringar.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län har funnit förslaget vara ofullständigt i så måtto, att det icke innehåller någon föreskrift, att ägoutbytesförrättningarna skola undergå teknisk granskning av vederbörande förste lantmätare, innan Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelar beslut i ärendet. Därjämte har Kungl. Maj:ts befallningshavande anfört, att i förslaget bör införas bestämmelse, dels att då laga kraft åkommit Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut att ägoutbytet skall äga rum, länets lantmäterikontor bör erhålla del av beslutet, dels ock att till ärende av ifrågavarande beskaffenhet hörande kartor och beskrifningar skola redovisas till lantmäterikontoret.

Lantmäteristyrelsen har hemställt om jämkning i förslagets 2 § i syfte att möjliggöra avvitringslantmätares anlitan för utförande av ifrågavarande förrättningar, varjämte styrelsen ansett önskvärt, att 12 § ändras därhän, att däri intagen bestämmelse att förrättningen skall vila i anledning av tvist, som hänskjutits till domstol, utbytes mot föreskrift att förrättningen skall inställas.

Domänstyrelsen har anfört, att det kan ifrågasättas, om ej bestämmelserna i 5 §, att äng och röjningsland kunna lämnas i vederlag för ströäng, böra göras beroende av huruvida dylik mark är så beskaffad, att densamma kan omedelbart tilläggas fastigheten tillhörigt skifte. Därjämte har styrelsen ansett, att möjlighet bör inrymmas för kronan att överklaga Kungl. Maj:ts befallningshavandes i förevarande ärenden meddelade beslut.

Kammarkollegium har ansett det tvivelaktigt, huruvida de föreslagna ägoutbytena böra göras tillämpliga jämväl beträffande sådana ströängar, vilka äro belägna inom annat hemmans område eller å allmänning, som blivit avsatt vid avvitringen. Kollegium har vidare lika med domänstyrelsen funnit det icke vara lämpligt att utestänga kronan från möjlighet att fullfölja talan mot Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut.

Med anledning av vad kammarkollegium erinrat torde förslagets 1 § böra undergå sådan ändring, att bestämmelsen kommer att omfatta allenast ströängar, belägna å kronomark, en ändring, som icke i nämnvärd mån torde minska de föreslagna bestämmelsernas effektivitet. Vidare torde, i anslutning till erinringar från domänstyrelsen och kammarkollegium, i förslaget böra införas stadgande, att Kungl. Maj:ts befallningshavandes i ärenden angående ägoutbyten meddelade beslut få å kronans

vägnar överklagas, då synnerliga skäl föreligga att draga saken under Kungl. Maj:ts prövning. Slutligen lärer i anledning av vad Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län anmärkt, i förslaget 18 § böra intagas föreskrift, att handlingar och karta angående ägoutbyte skola, då beslut om byte äger laga kraft, överlämnas till länets lantmäterikontor.

I övrigt finner jag de framställda anmärkningarna ej böra föranleda någon ändring i förslaget.

I anslutning till vad sålunda anförts har förslaget blivit föremål för överarbetning, därvid tillika gjorts vissa förtydligande jämkningar.

Vad angår de utgifter för statsverket, som kunna föranledas av de föreslagna ägoutbytena, torde, på sätt de sakkunniga anført, såväl kostnaderna för själva förrättningarna som de utgifter, som bliva en följd av de i förslaget 7 § intagna bestämmelserna om ersättning för odling m. m., böra bestridas av det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till skiften och avvitringer. I fråga om förrättningskostnaderna lärer vid det förhållande, att förrättningarna äro att hänföra till avvitringsförfarande, nämnda anslag utan vidare kunna tagas i anspråk för dessa utgifter. Däremot synes, i den mån ersättning för odling m. m. kan komma att tillerkännas fastighets innehavare eller ersättning gäldas för avsyning av sådant arbete, riksdagens medgivande vara erforderligt för anlåtande av sagda anslag.

Såsom de sakkunniga framhållit, låter sig någon säker beräkning av dessa utgifter naturligtvis icke göra, då det skall bero på Kungl. Maj:ts prövning i vad omfattning ägoutbyten av här ifrågasatt art skola ifrågakomma. Att utgifterna ej kunna komma att uppgå till något synnerligen avsevärt belopp, finner jag emellertid uppenbart.»

Utskottet delar uppfattningen om behövligheten av föreskrifter, som sätta kronan i stånd att komma i omedelbar besittning av ströängar, men vill utskottet framhålla, att de föreslagna bestämmelserna om ägoutbyten för förvärv av ströängar uppenbarligen icke innebära, att kronan ej skulle äga rätt att med ströängsinnehavare träffa avtal om frivillig överlåtelse av ströäng.

Utskottet.

Utskottet, som icke har något att erinra mot de i förevarande proposition gjorda framställningar, hemställer,

- 1) att riksdagen vidkommande det propositionen bilagda förslaget till kungörelse angående ströängars

utbytande mot annan mark måtte förklara, att riksdagen icke har något att däremot erinra; samt

2) att riksdagen måtte medgiva, att den ersättning för odling m. m., som jämlikt 7 § i den föreslagna kungörelsen skall gäldas vid ströängs utbytande mot annan mark, ävensom ersättning till syneman enligt 19 § andra stycket i samma kungörelse må utgå från förslagsanslaget till skiften och avvittningar.

Stockholm den 7 maj 1917.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: hrr greve Hamilton, Petersson. P. Alfred, Lindblad, Linders, Sjöblom, Lundström, Barthelson, friherre Silfverschiöld, Pettersson, Olaus, Vasseur, Magnusson, Tysk, Larsson och Andersson.
